# גלותי את חרפת מצרים

## הרגע שלפני הקרב

משה רבנו נפטר. יהושע מקבל חיזוק מהקדוש ברוך הוא, שולח מרגלים ועובר את הירדן: הכוהנים נכנסים למים, הירדן נשאר כמו נד והחלק השני שלו מתייבש, והעם עובר. וזה האירוע הראשון שקורה בתוך ארץ ישראל: מעבירים את עם ישראל ברית מילה.

אחרי שעם ישראל עובר ברית מילה, אומר לו השם ביטוי מאוד משמעותי: הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם[1] . ומיד אחרי זה: וַיַּחֲנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ[2].

ברית מילה, ומיד אחריה הפסח. וזה מזכיר לנו: וְכָל־עָרֵל לֹא־יֹאכַל בּוֹ[3] .עכשיו מתחילים להבין: קודם מילה, ואחר כך קורבן פסח. וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ, כלומר תבואת

---

[1] יהושע ה, ט.

[2] יהושע ה, י.

[3] שמות יב, מח.

הארץ. המן נגמר, והם אוכלים מהתבואה: מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה[4].

ניתן רק לדמיין את עוצמת ההתרגשות. עם ישראל בפעם הראשונה בחייו רואה את הארץ המובטחת. הוא עובר ברית מילה, הוא נטהר, הוא נכנס לקשר דרמטי עם השם בגופו. ואז, יחד עם המנהיג החדש, שאמנם אינו משה רבנו אבל השם שלח אותו, הם אוכלים מתבואת הארץ, כי כבר אין להם מן. החששות, התקוות, ההתרגשות. זה מגה אירוע בתולדותיה של אומה.

## מה הייתה חרפת מצרים

תחשבו שנייה על ההרגשה הזאת. אומר השם ליהושע, אחרי הברית מילה: גלותי את חרפת מצרים. מהי אותה חרפת מצרים, שבגללה צריך לעשות לעם ישראל ברית מילה רגע לפני הקרב? אומר רש"י במקום:

> גַּלּוֹתִי הֲסִירוֹתִי אֶת חֶרְפַּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: רְאוּ כִּי רָעָה נֶגֶד פְּנֵיכֶם, כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ שֶׁשְּׁמוֹ 'רָעָה' וְהוּא סִימָן שֶׁל דָּם, רוֹאִין אָנוּ אוֹתוֹ עֲלֵיכֶם בַּמִּדְבָּר,

---

[4] יהושע ה, יא.

וְהוּא שֶׁאָמַר מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם, וְהֵם אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁהוּא דַּם מִילָה, וּכְשֶׁמָּלוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ וּבָא אוֹתוֹ הַדָּם הוּסְרָה אוֹתָהּ הַחֶרְפָּה.[5]

רש"י מביא את זה גם בפרשת בא. בצל הדברים קורה משהו שמאוד מאוד כנראה היה נוכח בשיח בעם ישראל. לעם ישראל היו ברקע לאורך כל הזמן חששות. איך אני יודע שהחששות האלה היו קיימים? כי כשמשה רבנו מתחנן להשם שלא יהרוג אותם במדבר, הוא טורח להזכיר את זה להשם. הוא אומר: לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם[6].

כלומר, כבר אז כל יושבי האולפנים, כל הפרשנים מ-CNN, כולם אמרו לעם ישראל: חכו חכו, משחק לא מסתיים אלא אחרי 90 דקות. אמנם יצאתם ממצרים, אבל תקשיבו לנו טוב. האצטגנינים שלנו, כלומר הרואים בכוכבים, החרטומים שלנו, אל תחשבו שאלה היו אנשים ליצנים. לא סתם הם יושבים בתור יועצים אצל פרעה. אנשים סופר חכמים, סופר רציניים, אנשים שיש להם

---

[5] רש"י, יהושע ה, ט.

[6] שמות לב, יב.

קבלות, אומרים: תקשיבו, משחקים 90 דקות. קיבלנו כמצרים עשר מכות. אתם יצאתם ממצרים, אבל תדעו לכם, הכל לפי התסריט. יש כוכב ושמו רעה, ואנחנו רואים שכשהכוכב הזה בשמיים, החשבון שלנו יגיע. יהיה זמן שאתם תיפגשו עם דם. לא שווה לכם לצאת.

לאורך כל הזמן הזה יש אנשים חלשים בעם ישראל, קוראים להם ערב רב[7]. הם כל הזמן מתסיסים, כל הזמן מלחיצים, אומרים: זכרנו את הדגה, את השומים, את הקישואים, את הבצלים[8], בואו נחזור למצרים, מה אנחנו צריכים את הצרה הזאת? הם אומרים את זה ערב היציאה ממצרים[9], הם אומרים את זה גם מול הים, כשהמצרים נמצאים מאחוריהם, ולמעשה בכל רגע נתון. כל הזמן ליווה אותם הרקע הזה של הדם.

והנה הרגע הזה עוד מעט מגיע. משה רבנו נפטר, עם ישראל עובר את הירדן, כבר אין להם מן, אין להם באר, אין להם עמוד ענן, אין להם כלום. ודווקא אז הוא עושה

---

[7] רש"י, יהושע ה, ט: "שֶׁעֲדַיִן עֵרֶב רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם הָיוּ מוֹנִים לָהֶם".

[8] במדבר יא, ה: "זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה".

[9] שמות יד, יב: "הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְמִצְרַיִם".

ברית מילה, ומתברר מהו אותו דם. הרגע הסרתי מעליכם את חרפת מצרים. עכשיו מתברר לא רק שאתם לא מתתם, אלא שאתם נטהרתם. הדם שהם חשבו שיוביל למיתה שלכם הוא הדם שהוביל להצלה שלכם, לברית מילה, לכריתת ברית איתכם.

ורש"י בפרשת בא אומר את זה בלשון חדה: "וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה וְהָפַךְ אֶת הַדָּם לְדַם מִילָה".[10] הקדוש ברוך הוא לא מחק את מה שהכוכב הראה. הוא הפך אותו. אותו הדם עצמו, לכיוון אחר לגמרי.

עד כאן הסיפור התנ"כי בפשוטו.

## לצאת ממאסר הטבע

אבל כאן נשאלת שאלה חשובה. הבנו שזה נקרא חרפת מצרים, כי הם כל הזמן אמרו: הנה, הנה, אתם תמותו, ולא מתנו. אבל מה זה הביטוי הזה, חרפת מצרים, שכל כך חשוב לגלול אותו? שיגידו, מה אכפת לנו מה שהם אומרים? כותב על זה השפת אמת, אחד מגדולי

---

[10] רש"י, שמות י, י.

האדמו"רים המעמיקים שבהם. הוא כותב דברים משני חיים, שצריך ללמוד לכל החיים.

בענין מצות קרבן פסח שהקדים הכתוב החודש הזה לכם. מילה ופסח הם שתי מצוות עשה חמורות שחייבים עליהם כרת.

מבטל מצוות עשה עובר עבירה חמורה, אבל לא חמורה כמו כרת או מיתת בית דין. מי שלא הניח תפילין, זה חמור, אבל בלשון ההלכה זה נקרא מבטל עשה, מהעבירות הקלות. יש לנו שתי מצוות עשה שהן אולטרה חמורות, שיש עליהן עונש כרת: אם בן אדם לא עשה ברית מילה ואם אדם לא הקריב קורבן פסח.

למה זה כל כך חמור? אומר השפת אמת: זה לא סתם שתי מצוות חמורות, הן המצוות הראשונות שהקדימו לכל התורה והמצוות. מה עם ישראל עשה? הוא עשה ברית מילה והקריב קורבן פסח.

וזה לא התחיל אצל יהושע. כבר במצרים, אומר רש"י, "נָתַן לָהֶם שְׁתֵּי מִצְוֹות, דַּם פֶּסַח וְדַם מִילָה".[11] הגאולה

[11] רש"י, שמות יב, ו.

הראשונה עברה דרך אותם שני דמים, ובכניסה לארץ הם חוזרים ביחד.

ומילה היא אות בגוף להסיר הערלה. ובזה ניתקן הגוף להיות כלי לקבל הקדושה לצאת ממאסר הטבע.

מה זה ברית מילה? אתה מסיר מעליך את העורלה. ומה הכוונה לצאת ממאסר הטבע? וממשיך השפת אמת:

וכמו כן ע"י הקרבת הפסח הוסר הערלה וגשמיות בכלל העוצם שהוא תחת הזמן.

מה הכוונה? הדברים עמוקים מאוד, ואגיד אותם בלשוני. הטבע הוא נתון. אם אקפוץ עכשיו, הגוף שלי יחזור למטה. זה חוק טבע, ושום דבר לא יעזור. אנחנו צריכים לאכול, לשתות ולישון. יש טבע, והוא מנהל את החיים שלנו.

בתרבות האלילית, הטבע קובע איך החיים שלי ייראו, ומכאן ואילך זה רק גזירת גורל. והחרטומים לא דיברו סתם. כשאמרו שכשהכוכבים יגיעו למקום הזה בשמיים יהיה דם, הם צדקו. בסוף באמת היה דם. גם המדע בימינו פוגש את זה, ואנחנו פוגשים את זה בלי סוף. הטבע אומר לנו שככה זה יהיה. ההיגיון אומר לך שתיכשל. כל

החישובים וכל מי שמסתכל על המציאות בהיגיון אומרים שהמצב אבוד. השכל, העיניים והטבע הם חלק מהמציאות שהקדוש ברוך הוא ברא בעולם. האלילות ראתה בטבע חזות הכל: ככה נולדת, זו המציאות, ואין לך שום אפשרות לשנות אותה.

הקדוש ברוך הוא ברא עם בעולם, שמצד אחד הוא חי בתוך הטבע, ומצד שני יש לו קוד סודי, שמסוגל לשנות את הטבע ולהפוך אותו. הוא שם בגוף שלו ברית מילה, שבאה להגיד שביום השמיני, שזה מעל הטבע, יהודי הוא מעל הטבע. הוא מקריב את קורבן הפסח, שבא להגיד שגם אם אתה נמצא תחת האימפריה הכי חזקה בעולם, וגם אם אתה עבד, בא הקדוש ברוך הוא ויכול ברגע אחד לשנות לך את הכל. יכול לסלק לך את משה רבנו, את ענני הכבוד ואת המן, ולהעמיד לך מנהיג קטן בהרבה ממשה רבנו ולגרום לך להסתדר בעצמך, וזה יקרה.

זו החרפה של מצרים, שאומרת לך שהטבע הוא הכל ואין לך שום סיכוי להתגבר.

והשפת אמת ממשיך שם, בלשון שסוגרת את המעגל עם הכוכב של רש"י: "וביצ"מ יצאו בנ"י מחיובא דכוכבי ומזלי כדאיתא בזוה"ק. וזכו למה שאמרו אין מזל

לישראל".[12] זו בדיוק התשובה לחרטומים. ביציאת מצרים יצאנו מהחשבון של הכוכבים.

וחז"ל אמרו דבר דומה על אברהם אבינו. הוא בא לפני הקדוש ברוך הוא ואומר: "נִסְתַּכַּלְתִּי בְּאִיצְטַגְנִינוּת שֶׁלִּי, וְאֵינִי רָאוּי לְהוֹלִיד בֵּן". ומה התשובה? "צֵא מֵאִיצְטַגְנִינוּת שֶׁלְּךָ, שֶׁאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל".[13]

## הקול הזה שבתוכנו

אנחנו גם מכירים את הקול הזה בתוכנו, שאומר לנו: תקשיב, אין לך סיכוי, לא תצליח. ניסית אלף פעמים ונכשלת. כולם אומרים לך שזה לא ישים. אפילו התייעצת עם אנשים חכמים ואפילו צדיקים, ואמרו לך שתיכשל.

וזה לא רק דימוי. חזקיהו המלך שומע מפי ישעיהו הנביא: "כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה". גם נביא אמר לו שנגמר. ומה הוא עונה? "בֶּן אָמוֹץ, כֹּלֹה נְבוּאָתְךָ וָצֵא! כָּךְ מְקוּבָּלַנִי מִבֵּית אֲבִי אַבָּא, אֲפִילּוּ חֶרֶב חַדָּה מוּנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים".[14]

---

[12] שפת אמת, שמות, פרשת בא.

[13] שבת קנו, א.

[14] ברכות י, א.

ובא פסח. בא האירוע הדרמטי הזה, באה ברית מילה, ואומרים לך: אתה מעל הזמן. כלומר, יש נקודה שהיא נס בתוך המציאות: הקדוש ברוך הוא מכניס בתוך הטבע ניסים. אתה יכול לגלות שהדם שבו המצרים תכננו להרוג אותך הפך לדם של ברית מילה, של כריתת ברית עם השם. פתאום דברים מסתדרים, אנחנו כולנו מכירים את זה בחיים. השכל אמר לך שזה לא יצליח, כולם אמרו לך שזה ייכשל, ואיכשהו זה הסתדר. איך זה קרה? אתה לא יודע להסביר. זו הנקודה הזאת. לכן ברית מילה וקורבן פסח הם מצוות מהותיות באמונה שלנו כיהודים.

הסתכלו על התקופה שלנו: עולם שלם פוחד ממשוגע במזרח התיכון שנקרא איראן .ופתאום, ברגע אחד, משתנה המצב מפחד אימים, ואתה מכה אותו ומביס אותו עוד פעם ועוד פעם, דברים שלא דמיינו. אם היית אומר לי את זה לפני שנתיים, הייתי צוחק עליך. אבל זו הנקודה, שהשכל וההיגיון והטבע הם לא חזות הכל.

יהודי אמיתי מבין שבתוך השכל והטבע יש מגבלה מסוימת. יש את הטבע, זה השבע, זה ימי השבוע, ויש את השמונה, שזה מעל הטבע. יהודי יכול גם לפגוש את המעל הטבע. וזו נקודה שנחקקה בבשרנו, ואנחנו פוגשים אותה

ביציאת מצרים ובקורבן פסח. כל שנה אנחנו מטמיעים אותה בתוכנו.

ואפשר לשאול: הרי רבא אומר בפירוש "חַיֵּי, בְּנֵי וּמְזוֹנֵי, לָא בִּזְכוּתָא תַּלְיָא מִילְּתָא, אֶלָּא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִילְּתָא".[15] אז מה נשאר ממה שאמרנו? התוספות עונים על זה בזהירות: "מכל מקום על ידי זכות גדול משתנה", ומוסיפים "אבל פעמים שאין המזל משתנה".[16] זה לא סותר. הטבע והמזל הם חלק מהמציאות, כמו שאמרנו, אבל הם לא המילה האחרונה. ולפעמים הם באמת נשארים כמו שהם, ואנחנו לא יודעים להסביר למה.

## חירות הנשמה

יש מאמר מדהים של הרב קוק שנקרא חירותנו וביעור חמץ[17]. בתמצית הוא אומר שחירות הגוף שלנו לא מספיקה, אם אין לך חירות של הנשמה. בפסח אנחנו מקבלים לא רק את חירות הגוף: פסח גם מסליל אותנו לקראת חירותה של הנשמה, שהולכת ומתמשכת עד חג

---

[15] מועד קטן כח, א.

[16] תוספות, שבת קנו, א, ד"ה אין מזל לישראל.

[17] עולת ראיה ב, הגדה של פסח.

שבועות .כלומר, בלי חירות של הנשמה אתה יכול להיות חופשי בגופך, אבל עם תודעה של עבד כל החיים.

והרב קוק אומר את זה בלשון שקשה לשכוח: "ההבדל שבין העבד לבן-החורין איננו רק הבדל מעמדי, מה שבמקרה זה הוא משועבד לאחר וזה הוא בלתי-משועבד. אנו יכולים למצא עבד משכיל שרוחו הוא מלא חירות, ולהיפך בן-חורין שרוחו הוא רוח של עבד".[18]

והקשר לשבועות לא מקרי. חז"ל דרשו על הלוחות: "אַל תִּקְרֶא חָרוּת אֶלָּא חֵרוּת, שֶׁאֵין לְךָ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה".[19]

כשיהושע כרת את הברית עם עם ישראל בברית המילה, הוא בא להטמיע בנו את הנקודה הזאת: הנשמה שלנו גדולה בהרבה מכל המגבלות. אם תבין את הנקודה הזאת, החיים שלך ישתנו, חג הפסח יקבל צורה אחרת לחלוטין, והאירוע המקראי הקטן הזה יקבל משקל הרבה יותר גדול.

מה זה בא להגיד? הטבע, ההיגיון, השכל, הם צודקים. כשאתה אומר לעצמך: יש לי 90% להיכשל, השכל במובן

---

[18] עולת ראיה ב, הגדה של פסח, חירותנו וביעור חמץ.

[19] אבות ו, ב.

מסוים צודק. אבל ביהודי מוטמע, בברית המילה בשמונה ימים ובקורבן פסח בכל שנה, שגם מה שאומרים הפרשנים הגדולים, החוזים בכוכבים, הסטטיסטיקאים של זמנם, וגם כל מה שהשכל אומר שבטוח יקרה, זה נכון במידה חלקית בלבד. כי יש מי שמסדר את הטבע, ומסוגל להפוך אותו למשהו שמעליו. ומה שנראה לך בהיגיון כעשרה אחוזי סיכוי, בסוף קורה. ומה שנראה נועד לכישלון, בסוף מסתדר.

ולכן אל תתייאש. ולכן תאמין. ולכן תצא לדרך. ולכן תהיה עם חירות של הנשמה, שלא משועבדת למה שאומרים לך. אומרים לך אין סיכוי, ואל תנסה, ולא שווה לך. לא נורא. כי לא כל מה שאומרים לך זה בהכרח האמת. כי יהודי הוא בן חורין בנשמה שלו, וזה מה שהוטבע בו בברית המילה ובקורבן הפסח. ולא סתם כשנכנסנו לארץ ישראל עשינו את שני הדברים האלה יחד, כשבאנו להילחם עם העולם ולשחרר את ארץ ישראל.

ואין זו קריאה לסמוך על נס. חז"ל מזהירים: "לְעוֹלָם אַל יַעֲמוֹד אָדָם בִּמָקוֹם סַכָּנָה לוֹמַר שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס".[20] זה לא סותר את מה שאמרנו. השכל נשאר צודק, וצריך להקשיב לו ולעשות את החשבון. מה שאנחנו לא מקבלים ממנו הוא את הייאוש.

בעזרת השם שנזכה להיות בני חורין באמת, ולהתחבר לגודל הזה בנשמתנו.

[20] שבת לב, א.